

DN Debatt

DN Debatt. "Vilseledande när folkökningens effekter på klimatet utelämnas"

PUBLICERAD 2019-09-28

Program för familjeplanering kombinerade med kvinnors självbestämmande och längre utbildning i länder med höga födelsetal kan reducera både folkökning och växthusgaser, skriver artikelförfattarna. Bilden från Zimbabwe visar en föreläsning om familjeplanering. Foto: Eye Ubiquitous/TT

DN DEBATT 29/9. En viktig men ofta bortglömd grundorsak till klimatkrisen är världens befolkningsökning. Minskad folkökning och stabiliserad befolkning saknas bland FN:s 17 mål för "sustainable development". Ett klart formulerat sådant mål behövs för att öka medvetenheten om behovet av att stävja folkökningen, skriver forskarna Frank Götmark och Malte Andersson.

Läs senare

Medier varnar för klimatförändringar och framtida flyktingströmmar, så som framhållits av FN-organen [IPBES](#) och

[UNHCR](#) och vid [EU-toppmötet i Helsingfors](#) samt nyligen vid FN:s klimatkonferens. Utvecklingen kräver att klimatets förändring tas på stort allvar, och att vi kraftigt minskar användningen av fossil energi och utsläpp av växthusgaser.

Men medierna och många miljöforskare blundar för en viktig grundorsak: världens befolkningsökning är en stark drivkraft bakom temperaturstegringen och andra problem. Flera studier visar att ökningen av antalet människor sannolikt är en viktigare orsak till matbrist, lidande och migration än förändringar av klimatet fram till 2050.

I studien ”Shared socioeconomic pathways” analyserar Hasegawa med flera forskare risken för undernäring i fem globala scenarier. Dessa kombinerar teknisk utveckling, produktion och fördelning av mat, handel, och folkökning. Ett av de fem scenarierna antar att det kommer att finnas drygt 12 miljarder människor 2100, övriga scenarier antar lägre folkökning än FN:s prognos om cirka 11 miljarder år 2100 (i dag finns 7,7 miljarder människor).

Flera studier visar att ökning av antalet människor sannolikt är en viktigare orsak till matbrist, lidande och migration än förändringar av klimatet fram till 2050.

För perioden mellan 2020 och 2100 är risken för undernäring relativt konstant med cirka 600 miljoner undernärda i scenariet med högst folkökning. I ett annat var motsvarande siffra 400–500 miljoner. I övriga scenarier minskade antalet undernärda till noll mellan 2040 och 2070, men då är antagandet att födelsetalen minskar starkt. Detta diskuteras sällan i klimatanalyser – man ”gömmer och glömmer” folkökningen, låter den vanligen ingå som en given faktor. Men populationens framtida storlek kan påverkas med åtgärder i en aktiv policy, inte minst i klimatsammanhang (se nedan).

I en studie av Dawson med flera analyseras också risken för global undernäring, med data från bland annat FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) om folkökning, markanvändning, diet och tillgång på mat. FAO beräknade 2012 att 870 miljoner människor (12 procent) led av hunger. Antalet minskade sedan några år, men har åter ökat de senaste åren, enligt [FAO:s rapport 2019](#). Utan klimatändring är cirka 41

procent undernärda år 2050, enligt Dawsons beräkningsmodell. Med klimatändringen tillagd ökar risken för undernäring till cirka 62 procent av världens befolkning. Populationens tillväxt orsakar större ökning av andelen undernärda (28–31 procentenheter) än vad klimatet gör (21 procentenheter). Forskarna framhåller därför folkökningens betydelse. I modellerna ingår inte tänkbara innovationer inom jordbruk och klimatanpassning, men sådana framsteg är omtvistade eller kan vara svåra att tekniskt genomföra. [Skördeökningarna efter den ”gröna revolutionen” har till exempel stagnerat.](#)

I en tredje studie analyserar Hall med flera folkökning och klimatändring i Afrika, kontinenten med störst ökning: cirka 1,3 miljarder människor i dag, 2,5 miljarder år 2050, och 4,3 miljarder år 2100 enligt FN:s beräkningar. Då förutsätts ändå rejält minskande födelsetal i Afrika, vilket är ett osäkert antagande. Med oförändrade födelsetal skulle Afrikas befolkning år 2100 uppgå till 12,7 miljarder, enligt FN. Redan i dag saknar var fjärde afrikan tillräckligt med mat för ett hälsosamt liv. Hall påpekar att den gröna revolutionen har haft liten effekt på Afrikas jordbruk.

För att analysera undernäring använde Hall liknande modeller som Dawson, men med senare FAO-data, från 2015. Effekter av klimatändringar studerades med hjälp av scenarier från FN:s klimatpanel (IPCC). Slutsatsen blev att risken för undernäring år 2050 är hög eller mycket hög på grund av folkökning i 40 av 44 afrikanska länder. I de flesta fall är mer än en tredjedel av befolkningen då undernärld. Endast södra Afrika skulle kunna klara sig bättre. Då Hall lade till temperaturhöjning ändrades bilden bara marginellt – vilket tyder på att det främst är folkökning som höjer risken för undernäring i Afrika.

De länder som väntas drabbas värst är Kongo-Kinshasa, Etiopien, Uganda, Niger, Angola, Mali och Nigeria. [Klimatmodeller tyder på att](#) variationen i nederbörd kan bli stor i dessa länder, vilket kan öka klimatets betydelse för matbristen. Men fram till 2050 är prognoser för folkökning troligen säkrare än de för klimatändring, som tycks svårare att modellera realistiskt med precision.

Via svenska medier känner allmänheten väl till begreppet klimatflykt, men saknar i stor utsträckning kunskap om folkökningens omfattning och effekter. De studier vi förmedlat här ger därför en för många ny bild av migrationens orsaker, inte minst i Afrika. Migration sker av många skäl, på många sätt. [I en rapport från World food programme framhålls 2017](#) konflikter och undernäring som viktiga orsaker till migration, och matbrist tenderar att öka konfliktnivån.

Varför ger då medier och forskarsamhälle en så skev, ofullständig bild? Forskare studerar frågor de får pengar för, och analyser av folkökning och dess effekter har haft mycket låg prioritet inom området hållbar utveckling, där klimatändringen överskuggar

nästan allt. Folkökningen hotar till exempel biologisk mångfald. [En studie i tidskriften Nature 2016](#) visar att klimatändring hamnar på plats 7 bland de faktorer som hotar rödlistade arter. Hög och ökande konsumtion, i rika länder och sådana som utvecklas snabbt (till exempel Kina, Indien, Brasilien), och folkökning i mer än 90 procent av alla världens länder, orsakade de sex främsta hoten.

Minskad folkökning och stabiliserad befolkning saknas bland FN:s 17 mål för ”sustainable development”. Men [ett klart formulerat sådant mål behövs](#) för att öka medvetenheten om behovet av att stävja folkökningen. FN:s prognoser är inte huggna i sten, ökningen kan påverkas av de beslut vi tar. Framgångsrika program för familjeplanering med tillgång till preventivmedel har genomförts i bland annat Sydkorea, Indonesien, Bangladesh, Iran, Tunisien och Costa Rica. De visar att frivilliga sådana program på relativt kort tid (10–15 år) rejält kan sänka födelsetal och dämpa folkökningen. Men bara var fjärde kvinna i Afrika har tillgång till moderna preventivmedel. Och bara cirka 1 procent av det totala bi- och multilaterala biståndet i världen [avsåg stöd till familjeplanering 2014](#).

[En studie 2010](#) beräknade att kostnaden för att minska koldioxidutsläpp genom familjeplanering var 45 kronor per ton, medan kostnaden var dubbelt eller ännu högre för andra sätt att minska utsläppen. (Ökad materiell konsumtion i världen och billigare fossilfri energi gör uppdatering av dessa siffror önskvärda). Program för familjeplanering kombinerat med kvinnors självbestämmande och längre utbildning i länder med höga födelsetal kan reducera både folkökning och växthusgaser, med deras allvarliga negativa konsekvenser. Minskad klimatändring är därför ett av många skäl att stärka kvinnors ställning och familjeplanering.

DN Debatt. 29 september 2019

Debattartikel

Frank Götmark, professor i ekologi och Malte Andersson, ekolog, professor emeritus, Göteborgs Universitet:

[”Vilseledande när folkökningens effekter på klimatet utelämnas”](#)

Frank Götmark, professor i ekologi, leder [”The Overpopulation Project”](#) vid Göteborgs Universitet

Malte Andersson, ekolog, professor emeritus, Göteborgs Universitet